

MÁRKUS LÁSZLÓ

Ellenforradalom és irodalom a húszas években*

„Ahol azonban demokrácia nincs és nem is volt, ahol reakciós elnyomatás alatt szenvednek, porladoznak a tömegek (mindegy, hogy van-e ilyenkor valamely álparlament, mint spanyolfal), ahol a fasizmus butító és züllesztő mérge széles tömegekbe hatolt be, ott az irodalom megkülönböztetett szerepet kap az eszmék igazi tisztázásában, ott alig van más szócsó az igazi demokrata eszmék hírdetésére mint az irodalom” — írta Lukács György, így utalva az ellenforradalmi rendszer és az irodalom viszonyára (*Lukács Gy.: Az írástudók felelőssége*. Bp. 1945. 4—5).

A kapitalista restauráció visszaállította a könyvkiadás korábbi, kapitalista formáját, ezzel az irodalmi termékek megjelentetésének az államhatalomtól független lehetőségét. De minthogy az államhatalom a kapitalista termelési viszonyok megszilárdítását tűzte ki célul, természetesen a könyv- és lapkiadást is elsősorban ennek a funkciónak a szolgálatába szándékolta állítani. Az ellenforradalmi rendszer által kiépített cenzúra mechanikusan a könyvkiadást is közvetlenül érintette, majd a hivatalos cenzúra megszüntetése után a törvényesített szellemi terror akadályozta a szabad gondolat irodalmi formában létrehozott termékeinek közzétételét. Akárcsak a sajtó, az irodalom is a „társadalmi rend” védelmének keretei között kezdhetett meg tevékenységét, és ezek a keretek szabták meg az egész ellenforradalmi korszakban működésének és ennek következtében hatékonyságának határait.

Már a dualizmus korának tudatszférajában is az irodalom volt — a Monarchia felemás liberalizmusából adódóan — a szellemi progresszió egyik előretolt bástyája, érthető tehát, hogy az ellenforradalmi hatalomátvétel pillanatától kezdve állandó pergőtűzben állottak a magyarországi progressziót megtestesítő irodalmi irányzatok. Ugyanakkor a fegyveres közhatalom kontroll nélküli birtoklási igénye háttérbe szorította az ideológiai szféra fölötti korlátlan hatalmi törekvéseket, továbbá az ellenforradalmi ideológia „koalíciós” jellege hagyott is bizonyos mozgási teret az irodalomnak. A kommunista és szocialista tendenciáknak közös meg egyezéssel gátat szabott a „koalíció” minden partnere, de az irodalmat, mint szövetséges manipulációs tudatformáló eszközt mindegyik igyekezett az első pillanattól kezdve saját céljainak megvalósításához felhasználni.

Az ellenforradalmi hatalomátvétel utáni két esztendő az irodalmi világból a progressziót jóformán teljesen kiiktatta. A kommunista és szocialista frók, újságírók zöme emigrációba vonult vagy szilenciumra ítéltetett. A polgári liberális illetve radikális gondolkodású írók számára pedig az árulás, megalkuvás illetve életveszéllyel járó irodalmi hitvallás alternatívája került napirendre. Az ellenforradalmi tábor követő és szolgáló irodalmi közélet azonnal megkezdte az offenzívát a haladó irodalom és írók ellen. Ennek az offenzívának tengelyét a fehér terror éveiben az antiszemita, antikommunista irodalmi termékek légiója képezte.

Ez az antiszemita irodalmi termés színvonalát, világnézeti értékét tekintve a vásári

* Részlet „A húszas évek ideológiája” c. kézirat monográfiából.

ponyva alattinak mondható (nem az értékes, hanem az olcsó „vásári ponyvát” értve), rövid áttekintése azonban az irodalmi légkör illusztrálásához, az irodalmi élet ellenforradalmi meg-alapozásához nélkülözhetetlen. Ez a termés elsősorban „egy általános bűnbakhajászó lelki-állapot irodalmi lecsapódása” volt, határozott irodalompolitikai perspektívával.

Első helyre Tormay Cecil „Bujdosó könyve” sorolható, egyrészt mert szerzője számára ez nyitotta meg az irodalmi karriert, másrészt, mert mint a kortárs már 1922-ben megállapította, a „gyűjtőmedencéje minden rosszindulatnak és gyűlölködésnek, amit a zsidóság ellen összehordtak”. Tormay irodalmi szemléletére és stílusára jellemzésül álljon itt a Tanácsköz-társaság vezérkaráról adott néhány sora: „Egy dagadt szemű, puha nagy varangy, egy szima-toló dögkeselyű, egy kéjgyilkos, egy fekete hiéna... Hideg alattomos emberkíznők, terheltek, vérdűhben fertőzők, szadikus degeneráltak, hatalmas tébolytól puffadt arcok, félhülyék és egész gonosztevők, szinte elevenen főlözölő koponyák. Mintha fegyházakból és tébolydákából jöttek volna elő”, és a népbiztosok „jóformán kivétel nélkül az idegen fajból valók”.

A „népszerű ismeretterjesztő” antiszemita irodalom termékei közül ezekre az évekre esik Székely István „A forradalmak útja és a keresztény politika”, továbbá Kmoskó Mihály teológiai tanár antiszemita munkáinak kiadása, amelyek között a legszámottevőbb a „Sion bölcsei” című „alapvetés” és Blümchen Izsák: A felsőbbrendű faj joga (Debrecen 1921) című hamisítványok, amelyek a zsidó világralmi terveket mint zsidó szerzők önleplezéseit tárták a nyilvánosság elé. Kovács Lajos akadémiai levelező tag „A zsidóság térfoglalása Magyar-országban” című brosúrája alapvetés az ellenforradalmi rendszer „tudományos” propagandájában. A röpiratok és brosúrák tömegével látták el, — elsősorban a fajvédők — a könyvpiacot, ame-lyekben uszítottak és mocskolódtak, védekeztek és hamisítottak. Gomba módjára jelentek meg időszakos antiszemita folyóiratok, mint a Magyar Ébredés, Szerda, Szabadság, Magyar Élet, Heti Újság, Magyar törekvés, Segítség, Mogen Dovid. Voltak hosszabb életűek is, mint a két évfolyamot megért Ébredő Magyarország és a Hazánk. Az utóbbit az 1920-ban Buda-váry László szerkesztésében kiadott Nemzeti Élet váltotta fel, mint az ÉME hivatalos lapja.

Az antiszemitizmus irodalmi offenzívájával a fehér terror évében az irodalmi szférában egyedül és magányosan Nagy Lajos vette fel a harcot. Cikkei a Múlt és Jövőben láttak nap-világot. Saját költségén megjelentetett gyűjteményes kötete „Találkozásaim az antiszemitiz-mussal” maróan gúnyos, bátor és harcias írás volt, de alacsony példányszáma — 1200 — követ-keztében inkább csak irodalomtörténeti dokumentum. Nagy Lajos elégedetlen volt írásával, tisztában volt vele, hogy csak a tünetek és nem a lényeg ellen szóltak. „Az igazi teljesítmény az lett volna — írta róluk —, ha nem az antiszemitizmus kérdése a fő téma és nem ahhoz kapcsolo-dnak a szociális megjegyzések, hanem ha éppen fordítva lenne. De hát csak ilyen könyv meg-írására nyílt alkalom.”

A forradalmakat leverték, az ellenforradalom nemcsak adós maradt a szociális feszültség, feloldásával, hanem tovább feszítette azt. Az irodalomra kettős feladat hárult, a társadalmi és tudati válság „üzenetére” választ adni és magának az irodalomnak szociológiai, világnézeti, műfaji stílusirányzati konfliktusaiból a kivezető irányt vagy irányokat kikutatni, meghatározni.

A feudális-konzervatív jellegű és a liberális-polgári irodalmi irányzatok dualizmuskori „viszonylagos” békés egymás mellett élése véget ért az ellenforradalom hatalomrajutásával. Az ellenforradalmi ideológiai irányzatok, főleg a „koalíciós” „államelv” és klerikális-agrárius értelmezői az irodalmi szférában is erős offenzívába kezdtek.

Az irodalom változásának és fejlődésének gyűjtőpontjába a tudati válság adekvát reflexe-ként, a tartalom és forma belső konfliktusa került. A felszínen az akadémizmus és modernizmus stílusirányzatainak összecsapásáról volt szó, de a mélyben a változó világ forrongásait kifejezni akaró, új kifejezési formát és lehetőséget kereső egyéni és kollektív tudati erjedés jelentkezett.

Az irodalom tartalmi-világnézeti szintjén a szociális problémákat takaró „Ady-pör”, a nacionalista illetve nemzeti gondolat konfliktusát magába foglaló „kettészakadt irodalom” vitája és az utódállamok magyar irodalmának problematikája állott. Ezek az irodalmi szférában

jelentkező, többirányú összetevők pedig a huszas évek végén, az új generáció, a harmincévesek reform- illetve lázadó törekvéseiben jutottak kifejezésre.

Már 1919–20-ban a fajvédő ideológia megfogalmazói „bejelentették” igényüket az Ady örökségre. Szabó Dezső és Zsilinszky Endre a faji forradalom prófétáját látták és kísérelték meg láttatni Ady életművében. Konzervatív-nemzeti körökben ellenérzéssel fogadták kezdetben Ady és a magyarság-gondolat összekapcsolási igényét, sajátos módon ebben a kérdésben nyílt összecsapásra is sor került a fajvédők és a keresztény-nemzeti gondolat akadémikus-konzervatív körei között. Milotay a Magyarország 1923. október 7-i számában vezércikkben állott Ady mellé, alaptételét ugyan személyes élményekkel vélte alátámaszthatónak, de Adyt mint a magyar fajvédők mártírját ünnepelte.

Az irodalmi élet hivatalos hierarchiája az ellenforradalom győzelmével látszólag a felszínen megszilárdult. Az Akadémia és az irodalmi társaságok elvégezték a „tisztogatást”, de a „hivatalos” nemzeti-konzervatív irodalom képviselői, Herczegh Ferencet és Gárdonyi Gézát leszámítva, valódi irodalmi bázissal nem rendelkeztek. Plasztikusan érzékelteti talajtalanságukat az Aurora-kör, amely összesen 14 tagból állott. A kör azzal a céllal alakult, hogy „ápolja a magyar írók emléktét, diadalra juttassa azt az irányt, amelyben azok dolgoztak s küzdjön a nemzet- és erkölcsellenes irodalmi törekvések ellen”. A Társaság tiszteletbeli tagjai: Berzeviczy Albert, Császár Elemér, Horánszky Lajos, Négyesy László, Pekár Gyula, Szász Károly és Vargha Gyula — egyben példaképek. A kör főtitkári jelentése az 1925. évről leszögezi: „aki nem a mi utunkon akar haladni, aki akadályokat gördít elénk, az nem érdemli meg a magyar nevet, nem érdemli meg, hogy a magyar föld ápolja s majdan betakarja.” A liberális elveket követő Literatura találóan kommentálja a kör tagjainak törekvéseit, amikor megjegyezte: „Az az érzésünk, hogy a Társaság tagjai helyesen keresik az utat a Petőfi-, a Kisfaludy Társaságok és az Akadémia felé” (Literatura 1926 máj.).

Az irodalomban folyó vita áttételesen a politikai és az ideológiai szféra problémáit tükrözte, híven és folytatólagosan a forradalmak előtti szellemi mozgáshoz. A konzervatív irodalom hívei — bár a hatalomban ültek — egyre inkább elszigetelődtek, a fajvédők jobbról, a Nyugat és az általa radikálizálódott körök, továbbá az emigráció és az utódállamokban bontakozó új irodalmi kezdeményezések több oldalról „ostromolták” az akadémikus irodalom szellemét. Az „Ady-pör” hozta felszínre az irodalom tartalmi és stíluskonfliktusait, továbbá az irodalomnak, mint Magyarországon a társadalmi tudatformálással előtérben álló és a mindenkori hatalom által mindinkább előretoltabb manipulációs lehetőségét. Az irodalompolitika, mint a hatalom ideológiaiirányító programadó és szervezeti eszköze, a huszas években tudatosodik igazán a politikai szféra minden irányzatában.

Zsolt Béla már 1923-ban a Világban jelezte, hogy Ady „a purgatóriumban” van és a fajvédők kövezik az útját a magyar „Pantheon” felé. (Ady két arca Világ 1923. okt. 10.) Fordulópont 1927-ben következett be, amikor Berzeviczy Albert a Kisfaludy Társaság márciusi nagygyűlésén az Ady-kérdés kapcsán felvetette a „kettészakadt irodalom” egyesítésének gondolatát. A konzervatív-nemzeti irodalom mérsékelt szárnyának kezdeményezése volt ez az eszmény, egybeesett a Magyar Szemle megindulásával, tehát a szekfűi „konzervatív-lelki reform”-gondolat szervezett és tudományos megalapozásával. A konzervatív-nemzeti tábor „intranszigenes” szárnyát a kérdésben Császár Elemér képviselte, aki e Petőfi Társaság nagygyűlésén eszmei feltételeket szabott az egyesülés felé: az írók pozitív állásfoglalását „a hazaszeretet, a vallás és a jó erkölcs” általa értelmezett kategóriáihoz. A vita oldalszárnyán Négyesy László és Hege-dűs Lóránt szóltak hozzá, a közeledés fontosságát hangsúlyozva. A Nyugat áprilisi számában Babits válaszolt, válaszában nyitva hagyta a vita folytatásának lehetőségét. Babits válaszát a konzervatív-nemzeti irodalmi szárny „Joyalisán” fogadta. Bangha Béla folyóirata megállapította, hogy: „Alig hangzott el Babits Mihály kétségtelenül tárgyilagos és úri hangú válasza, szinte ennek igazolására, hogy még a keresztények valahogy meg tudnának békülni, de a radikális és szabadkőműves irodalmi irányokat szolgáló zsidóság főkorifeusai szándékosan nem

akarják a kibékülést, beleszólt kéretlenül a vitába Ignotus is, a Nyugat egykori vezére és alapítója, a főszabadtóműves vezér, aki igazát a szabadtóművesek reggeli lapjában, a Magyar Hírlapban tette közzé. Ignotus egykori fegyvertársainak, Babits Mihálynak és Sshöpflin Aladárnak rontott neki, mondván, hogy nincs kettészakadt irodalom, csak egy van és volt, az amelyet a Nyugat szolgált és szolgál, Babitsék tulajdonképpen maguknak ártnak, ha békülni akarnak azokkal, akik mindig az irodalmi dilettantizmust képviselték" (A kettészakadt irodalom, Magyar Kultúra 1927. 465).

Az „intranzigensek” álláspontját képviselő Magyar Kultúra ugyanitt megszabja az „egyesülés” feltételét: „Nem lehet szó a kibékülésről továbbá mindaddig, míg a szakadék túlsó részén lévő baloldali tábor magán viseli a zsidó radikalizmus, szocializmus, a szabadtóműves eszmék helyegét s amíg a vezérharcosok között még ma is, az Úr 1927-ik esztendejében, olyan emberek írhatnak, támadhatnak és mondhatnak véleményt, mint Ignotus, akinek irodalmi radikalizmusa „puhította a lelkeket a forradalmak destrukciójára”.

Az „Ady-pör” és a „kettészakadt irodalom” alternatíváját jelző és döntést előkészítő periódusának „irodalmi eseménye” Makkai Sándor erdélyi református püspök Ady-könyvének megjelenése volt. Ezzel az írással az utódállamok legnagyobb súlyt képviselő tekintélye szolt a vitába, méghozzá a fajvédő gondolat és az Ady-örökség szintézisigényével. Makkai lényegében a Császár Elemér által megfogalmazott Adyt destrukcióval vádló pontokkal szállott vitába és bizonyította be, hogy Ady hazafisága, erkölcsisége és vallásossága mércének tekinthető az új nemzedék számára. Természetesen ezeknek a kategóriáknak Makkai által megszabott — alapkérdésekben a fajvédőkkel egyetértő értelmezése szerint (Makkai Sándor: Magyar fa sorsa. Bp. 1927).

Így értelmezi Makkai Ady hazafiságát: „egy végletek közt hullámzó, nagyon szubjektív, és érzékeny, de nemzetét, mint önmagát szerető lélek hangját halljuk, akinek az a meggyőződése, hogy ő példázatos megszemélyesítője fájának, bántódásai a nemzet sérelmei, erői a nemzet erői, bűne a faj bűnei, sorsa és végzete hazájával egy és ugyanaz”. Erkölcsiségéről: „nemcsak a zseni önszerelme és nemcsak a magát másban fel nem találó s ezért eltévelyedő, beteg szenvedély mutatkozik meg, hanem lényeges részét képezik azok a versek is, melyekben a jóság és a tisztaság örök emberi vágya, anya és gyermek után síró fiúi és apai érzés mély, fájó hangja, az igazi vox humana szólal meg”. Vallásosságáról: „Ady az egyetlen magyar vallásos költő, Adynál jelenik meg a vallás úgy, mint egész élete és költészete szerves, minden egyebet magába foglaló, összekötő és magyarázó alaptényezője.”

A vita tovább gyűrűzött, egyre nagyobb hullámokat vert, beleszóltak túl az irodalom szféráin is. Szekfű is a kiegyenlítés útját egyengette: „Adyt költőnek, — írta — nagy magyar költőnek tartják a negyvenévesek és a fiatalabbak, mindnyájan, szinte kivétel nélkül, míg az ezeknél idősebbek, tehát ötven föl felé anathémát kiáltanak mindenkire, aki Adyt költőnek meri kodifikálni, vagy élvezni, átélni.”

Az alternatíva és a döntés 1929 végén érett meg. A „kettészakadt irodalom” teóriája az uralkodó csoportok irodalmi képviselői által feladott alternatíva volt a polgári liberalizmus utóvédharcait — inkább kényszerből, mint önként vállalva — folytató Nyugatnak. A Nyugat volt a liberalizmus irodalmi porondja alapelvvel, amely az irodalom tartalmi és formai szabadságát hirdette és amely óhatatlanul a konzervatív szellemiség elleni arcvonalat jelentette, bármilyen irányzatot is szólatatott meg. Miként a politikai gondolkodásban, az irodalomban is szükségessé vált a liberalizmus minden maradványainak likvidálása.

Az alternatíva felállításában végül a szembenálló felek közös nevezőre jutottak, az előkészítés eleve a megegyezés reményében folyt. Nem azonos feltételekkel indokolták azonban a keresztény és nemzeti gondolat fajvédő és konzervatív-liberális értelmezői. A Berzeviczy-Szekfű-féle és a Szabó Dezső-Makkai által megfogalmazott eszmei-irodalmi igények és elképzelések eltértek egymástól.

Berzeviczy és tábora, tehát a mérsékelt szárny megelégedett az irodalom és irodalom-

politika olyan „liberális” értelmezésével, amely a „l’art pour l’art” elv kizárólagosságát vallja és kiiktat minden, a társadalmi ellentéteket akárcsak sejtető mondanivalót. Ez a szárny, mint elfogadható partnert, Babitsot kívánta megnyerni az irodalompolitikai kompromisszumhoz.

A fajvédők az irodalom egyesítésével nem kompromisszumot, hanem szintézist kívántak megalapozni. Nem elégedtek meg a liberalizmus olyan csökevényének fenntartásával, mint az „öncélú művészi elv”. Ez a tábor, az általa „nép-nemzeti irodalomnak” fogalmazott gondolat teljességét kívánta és az ehhez való csatlakozást, vállalván a faji elv keretében megvalósulandó társadalmi funkciót, elsősorban a parasztság problémáinak megszólaltatását. Ebben a csatlakozásban tekintetük — már 1920 óta — Móricz Zsigmondra irányult, akiben a parasztság magas színvonalúnak ítélt irodalmi képviselőjét kívánték megnyerni.

A Nyugat elfogadta a kompromisszumot. 1929-ben levették Ignótus, mint főszerkesztő nevét, Babits Mihály és Móricz Zsigmond lettek a folyóirat társ-főszerkesztői. A Nyugathoz tartozók többsége követte őket a kompromisszum útjára. Ignótus és mögötte a polgári radikális fiatalok köre támadta a megegyezést, a harc folytatása mellett foglalt állást. Annál is inkább, mert ezek a csoportok már korábban is megalkuvással, behódolással vádolták a Nyugatot.

A huszas évek elején — főleg az emigrációban működő Kassák-kör közvetítésével — jelentkeztek az avantgarde vonulatának irodalmi lecsapódásai, de számottevő hatásuk nem volt. A kommunista emigráció irodalmi körei teljesen elszigetelődtek a hazai irodalomtól, irodalompolitikai és irodalomesztétikai törekvéseiknek egyik fő iránya éppen a Kassák és köre elleni harcban jutott kifejezésre. A „100%”-ban, 1930-ban a proletárforradalmi írók németnyelvű lapjára hivatkozva „leleplezték” Kassákot, mint akinek könyve „a magyar szocializmus és ellenforradalom szolgálatában állanak” és aki személyében „már régóta áruló lett”.

A Nyugat vezetésében beállott fordulat tovább szűkítette az irodalom társadalmi funkcióját a polgári demokratikus tendenciák támogatásában. Ignótus eltávolítása a Nyugat éléről, amit az új vezetőség a kompromisszum árának tüntetett fel, nem egyszerűen személyi kérdés volt, hanem elvi behódolás, megalkuvás, nem célszerű kompromisszum. A Nyugat „beemelése” a „nemzeti irodalomba” annyit jelentett, hogy vállalta a „békés egymás mellett élest” a „keresztény-nemzeti” gondolattal az irodalmi szférában. Azzal a „nemzeti irodalommal”, amelyről joggal állapította meg Ignótus a Nyugat útja című előadásában 1930-ban: „minden meghökkenés, minden idegenkedés, minden renyheség, aggodalom és féltékenység, minden írástudatlan értetlenség, minden elmaradt ízlés s minden politikai visszacsinalhatnám és nem így gondoltam a nemzeti költészet követelésének sánca mögé menekült s ezt vetette majd minden új ellen, mely pedig nyilván mutatta, hogy az új magyar aranykor megtermi virágjait a költészetben is, egy harmadik klasszikusi renddel, mely nem áll majd mögötte az első kettőnek”. Ignótus ebben a szellemben foglalt állást az „Ády-pör”-ben is: „Nem volt kis dolog kimondani ezen a nemzeti s magát éppen nemzeti mivoltában fenyegetettnek érző Magyarországon, hogy nemzeti a költészet csak akkor lesz, ha nem törődik azzal, hogy nemzeti-e s csakis azzal törődik, hogy költészet-e. A harc eldőlt, foganatja meglett — e harc során jutott közönséghez s emelkedett harmadik magyar klasszikus rendbe a legnagyobb magyar jelenség, Ády Endre s utána és sodrában Babits Mihály és Móricz Zsigmond. A harc diadalának mértéke s egyben multsága s emberi tanulsága, hogy ugyanazon nemzetieskedés, melyet le kellett bírni, hogy Ády Endre a magyarsággal találkozhassék, ma az ő nevét lelkenedve cövekelődik a magyarság és azok közé, kiknek harca a magyarságot Ády Endréhez juttatta, a magyar költészet számára a szabadságot kivívta” (Ignótus: A Nyugat útja. Bp. 1920).

A Nyugat új programjában „a nemzeti koncentráció” meghírdetése állott, ignótusi fogalmazásban ez a lépés „írástudói árulást” jelentett. A valóságban a Nyugat új vezetői a középrétegek ingadozását fejezték ki az általuk kompromisszumnak vélt lépéssel. Babits és Móricz hadállásokat szándékoltak tartani e visszavonulással, de sikertelenül. A kompromisszumnak feltüntetett új program irodalmi fegyverletétel volt, ami nem hozta még meg a két tábor mérsékeltjei által kívánt eredményeket sem. A gazdasági világválság felgyorsította a társadalmi

tudat mozgását, így az irodalomban jelentkező törekvéseket is. A nemzeti és szociális problémák megoldatlanságának irodalmi visszhangjai és megelevenítői minden oldalon elégtelennek ítélték a kompromisszumot. Ez a kompromisszum, amely az osztályellentétek irodalmi áthidalása érdekében született, természetesen illuzórikus volt. Akkor azonban hozzájárult, hogy segítsen összezavarni a frontokat az irodalom szférájában. Tehát ott, ahol az elvi tisztázásnak még bizonyos lehetőségei megmaradtak. A „nemzeti koncentráció”, amely a Nyugat hagyományainak elvi feladását testesítette meg, a magyarországi szellemi progresszió súlyos vereségévé vált. Az új Nyugat új hitvallása, utolsó hadállása a l'art pour l'art hirdetése maradt. Szabó Lőrinc megfogalmazásában: „A költészet s az egész irodalom igazi szelleme ennél fogva l'art pour l'art szellem” (1929). A Szocializmus így kommentálta Ignotus „feláldozását”: „Nem intézhetjük el ezeket a kérdéseket egy válrándítással, hogy mi közünk hozzá, a polgári írók merre keresik az érvényesülésüket? Egyrészt ez az irodalmi ellenforradalom szerves része az egész ellenforradalmi kurzusnak, másrészt észre kell hogy vegyük annak a műveltségi közönségnek a fölbomlását, amelyre pedig a magyar munkásmozgalomnak is szüksége volt. Sajnálunk kell, hogy olyan művészek tagadják meg a tegnapi önmagukat, mint Babits és Móricz. Babits már évekkal ezelőtt megformulázta a maga hídját: bűn hogyha az író állást foglal a társadalmi harcok közepette, Móricz pedig a jelenből a történelemben menekül. A magyar írástudóknak pedig csak egy feladatuk lehet, az elnyomott magyar tömegek elé vinni mindazt az igazt, amit ki tudnak mondani, szellemi koldusságukba elvinni a népnek a megértést. Kétségtelen, hogy ehhez ma kétszeres bátorság kell, talán az átfestett »Nyugat« emberei belefáradtak a küzdelembe, talán az egész irodalmi ellenforradalomnak, amelynek — jellemző — se programja, se új mondani-valója nincsen, csak az a lényeges, hogy a valóságban guzsbakötött szellemi életünkhöz alkalmazkodjék. A Nyugat már tíz esztendeje tényleg nem lehetett a szabad mondanivalók harsonája és csak a meglévő állapotok leszögezése, amikor a magyar írónak nincs módja az őszinte szabad szóra, hogy új szerkesztői lemondjanak a kötetlen magányosságról és szép csendesen, alázatosan fősorakoznak a kurzus szolgálatába: ma nem lehattunk bátrak és kemények, tehát magunk fogjuk be a szánkat. Az ál-Nyugat most már csupán egy sereg tilalmat fog jelenteni: erről nem szabad írni, így nem illik, ezek a gondolatok összeférhetetlenek a társadalmi kapcsolatainkkal. A régi »Nyugat« meghalt, »udvarképes« lap lett belőle” (Irodalmi ellenforradalom. Szocializmus, 1930. jún. 4. 169).